הלכה · משנה תורה · מפרשים · אבן האזל · ספר זמנים

אבן האזל על משנה תורה, הלכות עירובין

הרב איסר זלמן מלצר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אבן האזל על משנה תורה, הלכות עירובין

הרב איסר זלמן מלצר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אבן-האזל-על-משנה-תורה-הלכות-עירובין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה כה 4
פרק ה 8
הלכה טו 8

פרק ג

הלכה כה

שתי חצרות שעירבו עירוב אחד דרך הפתח שביניהן או דרך החלון ונסתם הפתח או החלון בשבת כל אחת ואחת מותרת לעצמה, הואיל והותרה מקצת שבת הותרה כולה, וכן שתי חצרות שעירבה זו לעצמה וזו לעצמה ונפל הכותל שביניהן בשבת אלו מותרין לעצמן ומוציאין מבתיהן ומטלטלין עד עיקר המחיצה ואלו מטלטלין כן עד עיקר המחיצה הואיל והותרה מקצת שבת הותרה כולה, ואף על פי שניתוספו הדיורין שהדיורין הבאים בשבת אינן אוסרין, נפתח החלון ונעשה הפתח בשגגה או שעשו נכרים לדעתן חזרו להיתרן, וכן שתי ספינות שהיו קשורות זו בזו ועירבו ונפסקו אסור לטלטל מזו לזו ואפילו היו מוקפות מחיצה חזרו ונקשרו בשוגג חזרו להיתרן.

השגת הראב"ד וז"ל זה שבוש דלעצמה לא צריכא למימר אלא אפילו מזו לזו שהיא קודם סתימה עכ"ל.

בעירובין דף י"ז ע"א ודף צ"ג ע"ב אמר רבה בעאי מרב הונא ובעאי מרב יהודה עירב דרך הפתח ונסתם דרך החלון ונסתם החלון מהו ואמרו לי שבת הואיל והותרה הותרה ופירש"י שם מי שרי לאישתמושי דרך שאר חלונות הפחותות מד' שאין ראויות לעירוב, ובדף צ"ג פירש"י מהו לטלטל מזו לזו דרך גובה הכותל וחורין וסדקין כו', ויש להבין למה פירש הרמב"ם דהאבעיא היתה על אותה חצר עצמה אם מותר לטלטל בתוכה או לא וכי מאיזה טעם תיאסר זו החצר עצמה אף כשנסתם הדרך בינה לחצר השניה שעירובה בתוכה וכהשגת הראב"ד דלעצמה לא צריכא למימר, והמ"מ כתב דדעת רבינו היא שאע"פ שכשנסתם הפתח א"א לחצר זו ליטול את העירוב המונח בשניה מ"מ הואיל והותרה הותרה זו החצר בעצמה בתוכה אבל מזו לזו למד רבינו מדין הספינות עיי"ש, ודברי המ"מ תמוהין דמה בכך שא"א עכשיו ליטול את העירוב והלא לא בעינן שיהיה אפשר ליטול את העירוב רק בבה"ש בזמן הנחתו אבל אחר בה"ש הא אפילו אם נשרף העירוב לא בטל העירוב ולא תהא נסתם הפתח גדולה מאילו נשרף העירוב ומה איבעי ליה לרבה.

והנראה לבאר מחלוקתם של הרמב"ם והראב"ד בביאור הסברא של דין היתר העירוב דיש להבין אם דין עירוב חצירות הוא מצד דאחרי שהשתתפו בני החצירות כולם בעירוב אחד חשיבא כל החצרות כאחת דהו"ל כולהו דיורין כשותפין בכל החצרות וכל החצרות נעשו כבר כחצר אחת ממילא וכמו שזה שהניח פתו כאן חשיב כשותף בחצר זו ה"נ זה שגר בחצר זו הוי שותף בחצר השניה ויש לו שם רשות, או דנימא דהוא מצד דכולם

חשיבי כמו שדרים במקום הנחת העירוב דמקום פיתא גורם ומה שמותר לטלטל להם מחוץ למקום העירוב הוא משום דחשוב כחצר בלי דיורין שאיננה אוסרת את הטילטול בה ואף שהוא דר בחצר אחרת אחרי ששם פיתו בחצר השניה הוי התם מקום דירתו ורשות זו שהוא דר חשיבא כאילו בטלה לגבי חצר שהעירוב שם וממילא כל החצירות מותרות מדרך זו, והנה אם נימא דדין היתר עירוב הוא כפי הסברא האחרונה שמקום העירוב חשיבא דירתו א"כ הא צריך שיהא בחצר ההיא אפשרות של דירה לדיורין של החצר השניה ואף שעירוב לא בעינן בשבת כ"א בין השמשות ואפילו נשרף העירוב מותר מ"מ מקום הדירה הא בעינן שיוכל להחשב כאילו שדר שם במקום שהניח עירובו וא"כ כשנסתם הפתח בשבת ונבדל חצר זו ממקום העירוב ואין לומר כבר דשם היא דירתו ממילא לית ליה התם מקום דירה והוי דירתו כאן בחצר שהוא דר בה וזו הא אין לה עירוב והיה בדין שיהא אסור בטילטול אף בחצר זו עצמה, וזה נראה דמפרש הרמב"ם בבעית הגמרא דנסתם הפתח והחלון דבאמת מיבעי ליה לענין טילטול בחצר זו עצמה דלא דמי כלל לנשרף העירוב כנ"ל, ועל זה אמרו בגמ' דסו"ס כיון דהותרה הותרה לכל השבת אבל כ"ז הוא לענין טילטול בחצר עצמה אבל מחצר לחצר כיון דנסתם הפתח ואין לו מקום דירה בחצר השניה בודאי אסור לטלטל.

והנה הרמב"ם הכריח כשיטתו דהאבעיא בגמ' היא רק על החצר עצמה מהא דתנן גבי שתי ספינות הקשורות אחת לשניה (בשבת דף ק' ע"ב) דמערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו לטלטל מזו לזו וע"כ דנפסקו בשבת מיירי וכדתניא חזרו ונקשרו חזרו להתירן הראשון והרי מוכח להדיא דמזו לזו באמת אסור אחרי שנפסקו ולא אמרינן ע"ז כיון שהותרה הותרה, וע"כ צריך לפרש האבעיא בעירובין לענין טילטול בחצר עצמה וכדביארנו.

והראב"ד נראה דסובר דדין היתר עירובי חצרות אינו משום דחשיב כאילו כל בני החצרות דיירי במקום העירוב והוי שם מקום דירתם אלא כפי מה שביארנו באופן הא' דאחרי השיתוף ע"י העירוב נחשבת כל החצר כאילו משותפת לכולם ויש לכל אחד רשות בכל החצר והוי כמטלטל ברשותו וה"נ בשתי חצרות המשותפות וא"כ לפי"ז א"א לפרש בעית הגמ' בנסתם הפתח על איסור הטלטול בחצר עצמה דהא אילו בחצר אחת יסתם חציה מי איכא למאן דאמר דתו אסור לטלטל בחלק הפתוח וכמו דבבית אילו ישרף או יסתם חציה ודאי שלא שייך למיבעי שיתבטל רשותו וא"כ ה"נ כשנתערבו שתי החצרות הו"ל כחד רשות לכולם ומה בכך שנסתם הפתח וא"א ליכנס מאחת לשניה וכי משום זה יאסר הטלטול בחצר עצמה שהיא מעורבת ומשותפת לכל

הדיורין שבה והעירוב עצמו הא ודאי דלא איכפת לן מה שא"א ליטול וכנ"ל דאחרי בין השמשות לא צריכנן תו לעירוב, ולפי"ז צריך לומר דבעית הגמ' היא רק אם מותר לטלטל מאחת לשניה דרך חורין וסדקין כיון דא"א לומר עכשיו שהיא חשובה כאחת עם השניה אחרי שנסתם הפתח וע"ז מסקינן בגמ' דכיון דהותרה למקצת שבת הותרה לשבת כולה וכשיטת רש"י, ומההיא דספינות לא קשה לשיטת הראב"ד כמו שהביא המ"מ בשם הרשב"א דלא דמי שתי ספינות לשתי חצרות דהתם כיון שנפסק הקשר יכולה כ"א מהן לנוד ממקומה ולהתרחק זו מזו ואסור לטלטל דרך הים דהוי ככרמלית, והם מפרשים מוקפות סמוכות זו לזו וכפירש"י שם ולכן כשאינן קשורות לא מהני מה דסמוכות כיון דיכולות להתרחק משא"כ כאן בחצרות דלא שייכא זה כלל אמרינן הואיל והותרה הותרה, אכן הרמב"ם כתב גבי ספינות ואפילו היה מוקפות מחיצה וכמו שכתב המ"מ ומה שהקשה הלח"מ על המ"מ אינו דזה ודאי דמוקפות מחיצה פירושו שישנה מחיצה סביב שתי הספינות יחד ובאופן המתיר אותן והוי עומדות ברשות היחיד וליכא שם כרמלית כלל ביניהם וזה יצויר במחיצה תלויה על המים או דאפשר גם בעומדות על שפת הים כשהם מוקפות במחיצות כשרות של רשות היחיד ומ"מ הן יכולות לנוד אחת מהשניה הרבה בתוך המחיצה עצמה וזה ברור בכונת מוקפות מחיצה שכתב הרמב"ם וא"כ לפי"ז שפיר מוכח מכאן דאף שמוקפות מחיצה והוי כרשות היחיד ממש ומ"מ אסור לטלטל מרשות לרשות כיון שנפסקו וה"נ בשתי חצרות אם נסתם הפתח ביניהם אסור לטלטל מחצר אחת לשניה וכל האבעיא בגמ' היתה לענין טילטול בתוך החצר עצמה דכיון דנתבטל מקום דירתו היה סברא לומר דאף בחצר עצמה אסור לטלטל וכנ"ל.

ולכאורה יקשה על מה שביארנו בשיטת הרמב"ם מדברי הרמב"ם עצמו בפ"א מעירובין הל' ו' וז"ל ומה הוא העירוב וכו' אלא כשם שיד כולנו שוה במקום זה שנשאר לכולנו כך יד כולנו שוה בכל מקום שיאחז כל אחד לעצמו והרי כולנו רשות אחד, ולכאורה משמע מדבריו דגדר העירוב הוא שאין כ"א חולק רשות לעצמו ויד כולנו שוה בכל מקום והיינו דכולה נעשית כשל אחד וזה דלא כמו שביארנו בדבריו, אכן באמת אין זה קשה כלל דכונתו כמו שביארנו שיד כולם שוה במקום העירוב וכאן היא דירתם אלא דהוסיף דאחרי שהם כולם משותפים במקום אחד אין לאחד זכות יתרה לטלטול על חבירו וכולם שוים בדין היתר הטלטול בכל שטח החצר וזהו מה שכתב יד כולנו שוים בכל מקום דכיון שכולם דיירי במקום העירוב ביטל כ"א רשותו לגבי מקום העירוב והוי לגבי כ"א מהשותפין כאילו אין שם דיורין והיא רשות מבוטלת ואין לו זכות יתרה על

חבירו בחצרו, [שוב מצאתי שכבר עמד בזה הגאון יעקב ותירץ ג"כ דעכ"פ צריך שיוכל להיות דכולהו הכא דיירי עיי"ש].

ולפמש"כ בדברי הרמב"ם יבואר מה שכתב בפ"ד מעירובין ה' כ"ג וז"ל שלש חצירות הפתוחות זו לזו ורבים בכל חצר מהן עירבו שתים החיצונות עם האמצעית היא מותרת עמהן והן מותרות עמה ושתים החיצונות אסורות זו עם זו עד שיעשו שלשתן עירוב אחד עכ"ל, והיא מתני' בעירובין דף מ"ה ע"ב ובגמ' מ"ח ע"ב פריך ע"ז ואמאי כיון דעירבו חיצונות בהדי אמצעות הוו להו חדא לישתרו ותירץ רב יהודה כגון שנתנה אמצעית עירובה בזו ובזו ור"ש תירץ כגון שנתנוהו בשני בתים וכו' עיי"ש ותימה על הרמב"ם דהשמיט הנך אוקימתות דגמ' דהא מפורש בגמ' דבלא הנך אוקימתות אלא שנתנוהו סתם באמצעית מותר לטלטל גם מחיצונית לחיצונית והרמב"ם סתם דבכל ענין אסור מחיצונית לחיצונית, וגם הרי"ף והרא"ש והטור השמיטו סוגית הגמ', ואף דבגמ' שם מקשינן עלייהו אבל לפי המסקנא הא תריץ להו גמ' וא"כ למה נדחתה סוגיא זו מהלכה, והמ"מ הביא בשם הרשב"א שהעלה מסוגיא זו שאם נתנו חיצונות עירובן באמצעית בבית אחד ובכלי אחד דכולן מותרות זו עם זו, ומש"כ בדעת הרמב"ם דאולי לזה כתב רבינו עד שיעשו שלשתן עירוב אחד, והיינו דנתכוין באופן שנתנו באמצעית בבית וכלי אחד לא יתכן לפרש כן בדבריו דשלשתן עירוב אחד פירושו שעירבו כל שלש החצירות יחד ולא שעירבה כל אחד מהחיצונות באמצעות.

ולכן נראה דהרי"ף והרמב"ם דחו סוגיא זו מכח הסוגיא דלעיל דבאמת קושית הגמ' הא הוו להו חדא אינה אלא אי סברינן דדין היתר העירוב הוא שעושה את כל החצרות כרשות אחת וכדעת הראב"ד ואז שפיר פריך כיון שכ"א מהחיצונות השתתפה ועירבה עם האמצעית כבר נעשו כל שלש החצרות כאחת האמצעית והחיצונות וא"כ למה יהא אסור לטלטל מחיצונית אחת לשניה אכן אי סברינן דעירוב אינו עושה כל החצרות כרשות אחת רק שכל אחד מהדיורין מקום דירתו היא במקום עירובו וחצירו חשיב כמבוטלת לגבי זו וכמו שאין בה דיורין לא שייך כלל קו' הגמ' דהוו להו חדא דהא זה הביטול אינו אלא לגבי זו שעירבו עמה וא"כ כשהחיצונות עירבו עם האמצעית ביטלו רשותן לגבי האמצעית אבל איזה שייכות יש לחיצונות ביניהן לבין עצמן שיותר הטלטול ביניהן הלא אין רשות החיצונות בטלה רק לגבי האמצעית שעירבו עמה אבל לגבי החיצונות שלא עירבה עמה הוי רשות אחרת לגמרי ומאי קבעי דהוי להו חדא, ואחרי דלפי שיטת הרמב"ם מוכרח מההיא דשתי ספינות שנפסקו דהאבעיא בגמ' גבי נסתם הפתח צריך לפרש לענין טלטול בתוך החצר עצמה ומוכח לפי"ז דאין דין היתר עירובי

חצרות מגדר דחשיבא כל החצרות כאחת רק משום דאמרי' דמקום דירתו הוא במקום עירובו ורשותו נתבטל וא"כ ליתא לקושיית הגמ' דהוו להו כחדא ולכן השמיטו הרי"ף והרמב"ם האוקימתות דרב יהודה ור"ש משום דפסק כרב הונא בדף י"ז, והנה לכאורה יקשה לדברינו דהא רב יהודה מוקים לה בדף מ"ח כגון שנתנה אמצעית עירובה בזו ובזו, ובדף י"ז נמי גרסינן בעי מיניה דרב הונא ורב יהודה, אכן מצאתי ברי"ף בדף צ"ג דגורס במקום רב יהודה "רב חסדא" עיי"ש ועפי"ז שפיר דהשמיטו הך סוגיא כיון דקיי"ל כרב הונא ורב חסדא גבי נסתם הפתח, ויש להוסיף עוד דמה דמקשה בגמ' על מה דאוקמי' רב יהודה ורב ששת הוא דוקא אי סברינן דדין עירובי חצרות הוא משום דחשיבי כחדא רשותא, ובמה דהקשו בגמ' לרב יהודה מפורש כן בגמ' גבי שליחותה דחיצונית אלא דגם מה דמקשינן לרב ששת דתיהוי כחמשה דיורין בחצר אחת ושכח אחד ולא עירב דאסרי אהדדי דלכאורה קשה גם אליבא דידן, אמנם זה אינו דדוקא אי חשיבי כחצר אחת שייך למיקשי דתיהוי כחמשה דיורין שלא עירב אחד דהוא אוסר, אבל אם נימא דלא חשיבי כל החצרות כאחד אלא דרשות כולם נתבטל לגבי רשות האמצעית משום דהוא מקום העירוב א"כ לא הוו כולהו כשרוין בחצר אחת וממילא אם אחד לא עירב אינו יכול לאסור על כולם.

פרק ה

הלכה טו

מבוי שלא נשתתפו בו אם עירבו חצירות עם הבתים אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות ככרמלית מאחר שעירבו חצרות עם הבתים נעשה המבוי כאלו אינו פתוח לו אלא בתים בלבד בלא חצירות, ולפיכך אין מטלטלין בכולן.

בהשגות כתב הראב"ד ז"ל מחסרון דעת כתב כל זה חדא דהא קיי"ל הלכה כר"ש בין עירבו בין לא עירבו חצר ומבוי רשות אחת דר' יוחנן ושמואל הכי סבירא להו, ועוד טעה בפירוש השמועה עצמה דרב אשי הכי אסיק טעמא להא מילתא דלא אסר רב בעירבו אלא משום בתים דכיון דעירבו שכיחי מאני דבתים בחצר ומשום הנך גזרו אפילו בכלים ששבתו במבוי שלא לטלטל אותם בתוך המבוי ויהי' להם ככרמלית וכל שכן שינהגו איסור בכלי החצר כל זה לדעת רב ואין הלכה כמותו.

נ. ב. נראה דהרמב"ם אינו מפרש כפרש"י וכל הראשונים דתליא בפלוגתא דרב ושמואל אם אמר ר"ש גם בעירבו ופי' דברי רב אשי ג"כ אינו דהוא טעם חדש אלא דהוא טעם לומר דלא בעינן דוקא בתים וחצרות פתוחות לתוכו שיהי' מותר לטלטל מן הבתים

למבוי והוא דעיקר התחלת סברת הגמ' דאמר בתים איכא חצרות ליכא אינו משום דהחצרות נעשו בתים אלא משום דניתקו החצרות ונשארו רק בתים ובתים אין להם פתח להמבוי, [ובלא"ה הרי גם בתים אין כאן דאסור להוציא מהבתים למבוי כיון שלא נשתתפו בו] וזהו שתי' רב אשי דאם לא עירבו א"כ אין כאן איסור לטלטל מחצר למבוי אבל אם עירבו דאיכא איסור דאסור לטלטל מהחצר כלים ששבתו בתוך הבית ובאופן דאיכא איסור לא הותר ע"י לחי וקורה ולא שייך לומר בלא עירבו דעכ"פ איכא איסור לטלטל מבתים למבוי משום דכבר נתבטלו הבתים ע"י זה שא"א לטלטל מהן לחצרות ועכ"פ אפי' לר"ש אסור כיון דעכ"פ איסור איכא ובזה לא הותר בלחי וקורה, ע"כ.